Meter eller fod

Det metriske system havde jubilæum i går, den 20. maj 2025. Netop 150 år forinden underskrev Danmark sammen med en række andre lande den såkaldte ”Meterkonventionen” (Convention du Mètre) den 20. maj 1875 i Paris.

Det metriske system er udtryk for en international standardisering af mål og vægt mv. Når konventionen blev underskrevet i Paris, skyldes det opgøret med den franske kongemagt i slutningen af 1700-tallet og med det også det franske længdemål baseret på kongens fod (pied de roi). Fod var et almindeligt anvendt længdemål i Europa og bestemt ikke ensartet.

I Danmark var der tidligere store udsving i størrelsen af mål og vægt fra egn til egn. Således var den sjællandske fod ca. 10 % længere end den jyske. Også forskellige håndværkslav mv. havde egne standardmål. Det besværliggjorde selvfølgelig handlen og var også et problem ift. skatteopkrævning. Allerede i 1500- og 1600-tallet gennemførte kongemagten derfor en indenlandsk standardisering. I 1615 forsøgte Christian IV at standardisere rummål. Senere kom ingen ringere end astronomen og multigeniet Ole Rømer i spidsen for arbejdet, der muligvis også var drevet af den centraliseringsproces, der fulgte enevældens indførelse. Han baserede sit system på den rhinlandsk fod på ca. 31,4 centimeter (mindre end den franske fod og større end den engelske), og herfra blev også vægtenheden pund defineret (1/62 del af vægten af en kubikfod ferskvand). Arbejdet mundede ud i regulær lovgivning i form af kongelige forordninger – den første i 1683, samme år som Danske Lov, der i 3-10-1 fastslår: ”Ingen Maal, eller Vægt, maa enten i Kiøbstæderne, eller paa Landet brugis, uden de, som af Kongen forordnede ere.”

Kapitel X i Danske Lov vedrører simpelt hen mål og vægt, så vigtigt var emnet. Kapitlet sluttes af med en strafbestemmelse, hvorefter mangel på overholdelse af de kongelige forordninger gør gerningsmanden til en falskner, der har sit boslod forbrudt. Med 1683-forordningen blev en kontrolmyndighed (”Justervæsenet”) etableret, og lodder og målestokke blev fremstillet og sendt rundt i landet. Ved forordning fra 1698 blev det under bødestraf påbudt at destruere lodder, længde- og rumsredskaber efter ældre systemer, og i København blev der fremstillet en standardalen – en jernalen – svarende til to rhinlandske fod.

Metersystemet kender vi i dag som SI-systemet, jf. den danske SI-bekendtgørelse. Oprindeligt kom det fra det franske videnskabsakademi, der definerede en meter som en ti-milliontedel af afstanden fra nordpolen til ækvator gennem Paris. Også her blev der støbt prototyper på måleenheden – først i bronze (1795) og senere i platin (1799). Mens Frankrig benyttede metersystemet fra 1812, blev meterkonventionen afgørende for udbredelsen globalt. Danmark var nu ikke særlig hurtig til at implementere systemet. Det blev først vedtaget ved lov nr. 124 af 4. maj 1907, og pr. 1. april 1916 blev det det eneste lovlige system. Både Finland, Norge og Sverige havde allerede indført metersystemet i sidste fjerdedel af 1800-tallet.

Med overgangen til et nyt metrisk system blev det klart, hvor meget den slags betyder i lovgivningen. Listen af ændrede love var ganske lang i Lov nr. 153 af 8. juni 1912 om Omsætning

til det metriske System af Maal- og Vægtangivelser efter de hidtil gældende Systemer i bestaande Love m.m.

Standarder i dag rækker langt ud over mål og vægt og er bestemt af stor betydning for jurister at kende til, som man kan læse om i Juraens verden og Erhvervsforvaltningsretten. Uden fælles standarder ville verdenshandlen være meget mindre, men særegne standarder kan selvfølgelig være et af midlerne til at begrænse netop den grænseoverskridende handel, hvis nu det skulle være et politisk ønske.

Af professor Bent Ole Gram Mortensen